

TRADICIJSKA ODJEĆA
HRVATSKIH MANJINSKIH ZAJEDNICA
I VEĆINSKIH NARODA
JUGOISTOČNE EUROPE

IZLOŽBA

23. rujna – 30. rujna 2021.

STRUČNO-ZNANSTVENI SKUP

24. rujna 2021., 9.00 – 13.30 sati

Etnografski muzej
Žitnica Rupe

Od Rupa 3, Dubrovnik

O PROJEKTU

Povodom sedamdesete obljetnice osnutka Hrvatske matice iseljenika, u suradnji Hrvatske matice iseljenika – podružnica Dubrovnik i Dubrovačkih muzeja, od 23. do 30. rujna u prostoru Etnografskog muzeja provodi se projekt naziva „*Tradicijska odjeća hrvatskih manjinskih zajednica i većinskih naroda jugoistočne Europe*“.

Projekt koji uključuje izložbu „*Hrvatsko djevojačko ruho u Bosni i Hercegovini i hrvatskim manjinskim zajednicama u Europi*“, autora etnologa dr. sc. o. Zvonka Martića te stručno-znanstveni skup s nizom gostujućih predavača, važan je prilog istraživanju i razumijevanju tradicijskog odijevanja Hrvata izvan domovine u kontekstu većinskih naroda i nacionalnih kultura. Autor i voditelj projekta je viši kustos Etnografskog muzeja Ivica Kipre.

Kroz stručna izlaganja uvaženi stručnjaci, muzealci i etnolozi, predstaviti će problematiku istraživačkog i sakupljačkog rada, čuvanja, zaštite i prezentacije narodnih nošnji hrvatskih manjinskih zajednica u svijetu kao i pojavu zanimanja za sakupljanje narodnih nošnji drugih naroda jugoistočne Europe.

U početku kao refleksija na zakašnjeli romantizam kraja 19. stoljeća, zatim kao pomodarstvo, intelektualna razbibriga i traganje za skrivenom ljepotom narodne umjetnosti, orijentalnog ili drugog egzotičnog predznaka, a ponekad i kao sredstvo komuniciranja određenih ideja, građa narodnih nošnji okolnih zemalja prikupljena od strane kolekcionara ili udruženja, ubrzo je, već početkom 20. stoljeća dobila svoj formalni status i mjesto unutar fundusa hrvatskih muzeja.

S druge strane, prikupljanje narodnih nošnji hrvatskih zajednica izvan domovine bilo je često prepušteno inicijativi pojedinaca i zaljubljenika, crkvenih institucija i udruženja, koji su očuvali svijest o hrvatskom identitetu.

U Republici Hrvatskoj skromne tendencije za sakupljanje takve rijetke građe pojavljuju se sedamdesetih godina, dok je pravilna valorizacija te građe nastupila tek nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, a naročito početkom ovog stoljeća.

IZLOŽBA

Hrvatsko djevojačko ruho u Bosni i Hercegovini i hrvatskim manjinskim zajednicama u Europi

*Etnografska zbirka iz Karmela sv. Ilije
na Buškom jezeru, Tomislavgrad*

Žitnica Rupe
23. rujna – 30. rujna 2021.

Autor izložbe

Dr. sc. o. Zvonko Martić, OCD, etnolog,
Etnografska zbirka samostana i duhovnog centra
Karmel sv. Ilije na Buškom jezeru

Etnografska zbirka u Karmelu sv. Ilije na Buškom jezeru, u okolici Tomislavgrada utemeljena je s ciljem prikupljanja i čuvanja nošnji, nakita, čipke, građe o običajima, napjevima i plesovima Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Aktivnost zbirke ubrzo se proširila i na prikupljanje i čuvanje nošnji, nakita i čipke i ostala dva konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini, Srba i Bošnjaka.

Ideja o potrebi prikupljanja i čuvanja tradicijskog ruha Hrvata u manjinskim zajednicama u Europi rodila se tijekom održavanja niza *Revija i izbora najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske* održavanih u Tomislavgradu od 2014. do 2020. godine.

Ova izložba prilika je da se pokaže vrijedna prikupljena građa. Izložbu zajednički organiziraju Udruga za očuvanje i promicanje tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini Stećak, Hrvatska matica iseljenika i Dubrovački muzeji.

Izložba je multimedijalnog karaktera i pored video i fotografskog materijala izložene su djevojačke nošnje i nakit.

STRUČNO-ZNANSTVENI SKUP

Tradicijska odjeća hrvatskih manjinskih zajednica
i većinskih naroda jugoistočne Europe

Žitnica Rupe
24. rujna 2021., 9.00 – 13.30 sati

Dr. sc. o. Zvonko Martić, OCD, etnolog,
Etnografska zbirka samostana i duhovnog centra
Karmel sv. Ilije na Buškom jezeru

**Uloga redovničkih zajednica u Bosni i Hercegovini
u očuvanju i promicanju tradicijske kulture
– Etnografska zbirka u Karmelu sv. Ilije**

Kroz bogatu i burnu povijest Bosne i Hercegovine, redovničke zajednice, ponajprije franjevci, a naposljetku i karmelićani, postali su i ostali čuvari cjelokupne kulture a posebno onog njezinog dijela kojeg nazivamo tradicijskom kulturom.

U franjevačkim samostanima u Fojnici, Gučoj Gori, Kraljevoj Sutjesci, Kreševu, Rami, Širokom Brijegu, Tolisi i Visokom, čuva se vrijedna etnografska građa sakupljena na užem području spomenutih samostana.

Etnografska zbirka u Samostanu - duhovnom centru Karmel sv. Ilije na Buškom jezeru, u okolici Tomislavgrada, u odnosu na ostale samostanske zbirke, jedinstvena je po tome što uz predmetnu građu, tradicijsku odjeću, nakit, čipku, uporabne predmete i sl. sakuplja i čuva foto i video materijale.

Iako je okosnica zbirke tradicijska kultura Hrvata, u zbirci se čuva i etnografska građa ostala dva konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini, Srba i Bošnjaka. Uz to, 2021. godine započelo se i sa sakupljanjem nošnji i nakita hrvatskih manjinskih zajednica u Europi pa su tako sakupljene djevojačke nošnje iz Crne Gore, Češke, Kosova, Mađarske, Rumunjske i Vojvodine.

Katarina Bušić, etnologinja,
viša kustosica Etnografskog muzeja u Zagrebu

**Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore
u Etnografskom muzeju u Zagrebu:
baštinska vrijednost, etnografski i kulturnoantropološki kontekst**

Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore u Etnografskom muzeju u Zagrebu osnovana je 2014. godine s ciljem objedinjavanja materijalnih svjedočanstava o odjevnoj kulturi hrvatskih zajednica koje slijedom različitih društveno-povijesnih okolnosti tijekom posljednjih nekoliko stoljeća danas žive izvan granica Republike Hrvatske – pripadnika tzv. *stare hrvatske dijaspore*, koji su s hrvatskih etničkih prostora migrirali u razdoblju od 15. do 18. stoljeća i Hrvata koji su se nakon raspada Jugoslavije zatekli u granicama novonastalih susjednih država.

Zbirka trenutno sadrži 713 muzejskih predmeta s različitih područja srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja (Austrije, Češke, Kosova, Mađarske, Rumunjske i Srbije), u cijelosti je digitalizirana i javnosti predstavljena opsežnim katalogom izdanim 2019. godine.

Nakon kraćeg uvodnog uvida u društveno-povijesni proces razvijanja nacionalne svijesti i nastojanja da se narodnim nošnjama simbolički prikazuju vrijednosti nacionalne kulture te osvrta na istraživačku i sakupljačku politiku Etnografskog muzeja od osnutka 1919. naovamo, izlaganje će se usmjeriti na predstavljanje u Zbirci sadržane građe – s naglaskom na njezin etnografski i kulturnoantropološki kontekst i baštinsku vrijednost (jedinstvenost, rijetkost, reprezentativnost).

Josip Forjan, etnolog,
ravnatelj Kulturnog centra Travno,
Posudionica i radionica narodnih nošnji

Zbirka nošnji Hrvata izvan matične domovine u Posudionici i radionici narodnih nošnji

Posudionica i radionica narodnih nošnji posjeduje zbirku u kojoj je pohranjeno više od 36.000 raznovrsnih dijelova narodnih nošnji, kostima i scenskih folklornih rekvizita.

Zbirka nošnji Hrvata izvan Republike Hrvatske dijeli se na narodne nošnje Hrvata u Bosni i Hercegovini te narodne nošnje Hrvata u dijaspori. Osim Bosne i Hercegovine, zastupljene su nošnje (originali ili replike izrađene rukom) hrvatske dijaspore u svim zemljama - Austriji, Crnoj Gori, Češkoj, Italiji, Kosovu, Mađarskoj, Rumunjskoj i Srbiji. Reprezentativna je zbirka originalnih nošnji podravskih Hrvata iz Mađarske, bošnjačkih Hrvata i Hrvata Šokaca. Ističu se zbirke originalnih narodnih nošnji kosovskih Hrvata (Janjevo, Vrnakovoko, Letnica) te različite inačice starinskih i svečanih nošnji voždanskih Hrvata Šokaca (Sonta, Bački Monoštor, Bač, Kukujevci) i Bunjevaca. U zbirci su zastupljene originalne nošnje rumunjskih Hrvata iz Karaševa.

Na osnovi terenskih istraživanja izrađene su replike nošnji banatskih Hrvata iz sela Starčeva, srijemskih Hrvata iz Hrtkovaca a na osnovi originala iz zbirke Etnografskog muzeja u Zagrebu replike rumunjskih Šokaca iz Rekaša te moravskih Hrvata. Tradicijsko odijevanje gradišćanskih Hrvata te Hrvata iz Crne Gore (Boka kotorska) i Italije (Molize) zastupljeno je u obliku replika.

Od nošnji bosanskohercegovačkih Hrvata pohranjene su nošnje iz ratom stradalih područja: nošnje iz Bosanske Posavine, Kraljeve Sutjeske, okolice Travnika, Jajca, Kreševa, Uskoplja i Žepča (srednja Bosna) te originalne nošnje iz okolice Tuzle (istočna Bosna), Rame (jugozapadna Bosna), Konjica, Kotor Varoši, Kupresa (jugozapadna Bosna), Sarajevskog Polja, okolice Bihaća (sjeverozapadna Bosna), Livna i Tomislavgrada (Hercegovina).

Branka Hajdić, etnologinja,
viša kusosica Etnografskog muzeja Dubrovačkih muzeja

Sakupljačka djelatnost i narodne nošnje jugoistočne Europe u fundusu Dubrovačkih muzeja

Ovim izlaganjem predstaviti će se povijest sakupljanja narodnih nošnji naroda jugoistočne Europe, na području Dubrovnika, kroz prizmu egzotičnog, jedinstvenog i raritetnog, pri čemu je politika Austro-Ugarske Monarhije krajem 19. st. imala osobiti utjecaj.

Prva značajnija zbirka narodnog rukotvorstva susjednih naroda u vlasništvu je učiteljice Jelke Miš. Svoju zbirku učiteljica Miš formira krajem 19. st. kada putuje po Hercegovini, sjevernoj Dalmaciji, Kosovu, Crnoj Gori, Srbiji, Vojvodini i Makedoniji. Na terenu otkupljuje narodne nošnje i uzorke vezova, a u okviru svog rada u Narodnoj ženskoj zadruzi Dubrovnik (1919.-1939.) potiče članice na sakupljanje narodnih nošnji iz šire regije.

Već početkom 20. st. javlja se ideja o pohranjivanju tako prikupljenog narodnog blaga u etnografske muzeje, što je na primjeru Dubrovnika ostvareno 1932. godine donacijom građe upravo od strane Jelke Miš.

Kao najbolji reprezent kulture bivše države, Dubrovnik, odnosno Dubrovački muzeji, 1953. godine na poklon dobija predmete s *Izložbe narodne umjetnosti Jugoslavije*.

Muzejska građa s područja susjednih država čuva se danas u dvjema zbirkama, *Zbirci narodnih nošnji i vezova iz susjednih država* i *Zbirci nakita i orijentalnih predmeta iz susjednih država*.

Marica Vlahinić, etnologinja,
voditeljica fundusa i radionice narodnih nošnji FA Lindo

Narodne nošnje drugih država i hrvatske dijaspore iz fundusa Folklornog ansambla Lindo

Folklorni ansambl Lindo osnovan je 1965. godine kada je započelo i prikupljanje narodnih nošnji iz različitih krajeva bivše države za koreografije iz programa Ansambla.

Ovo predavanje rijetka je prilika za predstavljanje dijela fundusa Ansambla, odnosno narodnih nošnji koje Lindo posjeduje, a za koje su se nakon raspada Jugoslavije ugasila svjetla pozornice.

Ujedno je ovo i prilika da se progovori o specifičnostima rada na fundusu u okvirima institucije folklornog ansambla.

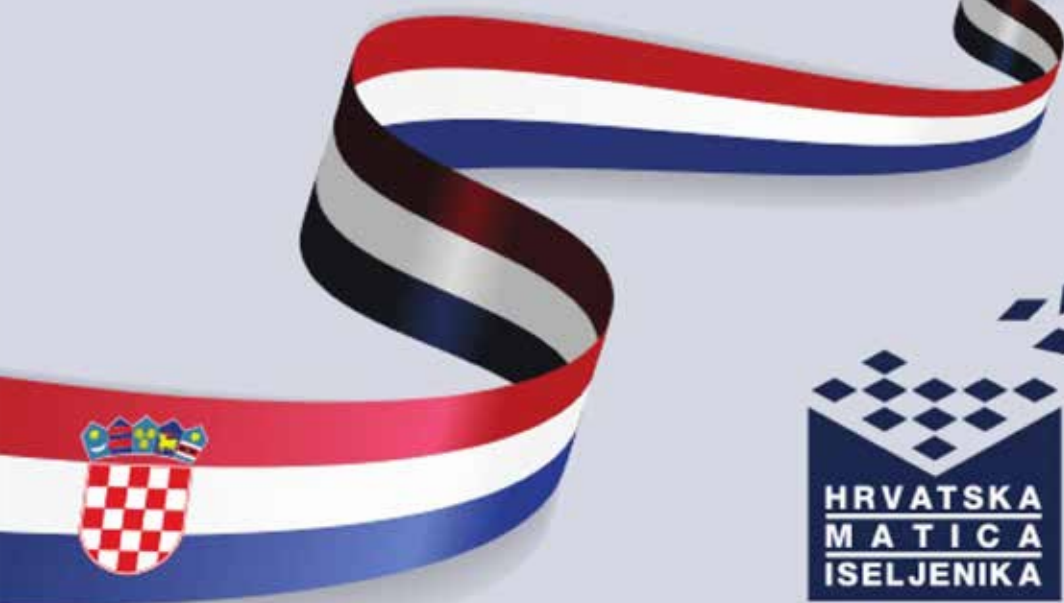
Ivica Kipre, etnolog,
viši kustos Etnografskog muzeja Dubrovačkih muzeja

Upotreba digitalnih tehnologija i multimedije u prezentaciji fundusa narodnih nošnji s područja jugoistočne Europe – izazovi i rješenja

Zbog ograničenosti prostora u postavu, kao i politike sakupljanja i prezentiranja, velik broj narodnih nošnji hrvatskih manjinskih zajednica te iznimno vrijednih primjeraka nošnji s područja jugoistočne Europe ostao je potpuno nepoznat široj javnosti.

Povijest sakupljanja tekstilne građe etnografskog predznaka u Hrvatskoj može se podičiti sviješću o važnosti prikupljanja i vrijedne ili raritetne tekstilne građe drugih naroda, čime hrvatski muzeji i ustanove čuvaju važan segment kulturne i povijesne baštine šireg prostora jugoistočne Europe i tako se etabliraju kao referentna točka brojnim istraživačima. Osim čuvanja svijesti o svome, sakupljanjem tradicijske tekstilne baštine drugih naroda čuvamo baštinu čovječanstva i dajemo kontekst boljem razumijevanju i naše vlastite kulture.

Ovim izlaganjem žele se predstaviti mogućnosti prezentacije vrijedne skrivene tekstilne građe u zbirnama i depoima, u prvom redu nošnji, putem suvremenih digitalnih tehnologija i multimedije. Ogleadni primjer takve prezentacije bit će projektne aktivnosti FA Lindo i alati poput interaktivnog multimedijalnog kioska–totema, N3 Guide vodiča, virtualne stvarnosti, virtualnog muzeja ili zbirke i sl.

Nakladnik: Hrvatska matica iseljenika

Za nakladnika: Mijo Marić

Organizatori:

Hrvatska matica iseljenika – podružnica Dubrovnik
Dubrovački muzeji

Udruga za proučavanje i promicanje tradicijske kulture
u Bosni i Hercegovini Stećak

Autor i voditelj projekta: viši kustos Ivica Kipre

Suradnica na projektu: Maja Mozara

Autor izložbe i likovnog postava: dr. sc. o. Zvonko Martić, OCD

Autor fotografija: Jasmin Fazlagić

Kustos izložbe: viši kustos Ivica Kipre

Preparatorski radovi: Marija Vraničić

Lektura: Irja Jerković

Fotografije ustupljene za brošuru:

Katarina Bušić – Etnografski muzej u Zagrebu

Josip Forjan – Posudionica i radionica narodnih nošnji

Marica Vlahinić – Folklorni ansambl Lindo

Zvonko Martić – Samostan i duhovni centar Karmel sv. Ilije

Branka Hajdić – Etnografski muzej Dubrovačkih muzeja

Grafičko oblikovanje: Vinko Rožić • www.diz.hr

Tisak: Fotostar, Dubrovnik

Naklada: 100 kom

ISBN 978-953-8403-00-2

DU'm

DUBROVAČKI MUZEJ
ETNOGRAFSKI MUZEJ
DUBROVNIK MUSEUMS
ETHNOGRAPHIC MUSEUM

STEĆAK
Udruga za istraživanje i promicanje
tradicije kulturne baštine stećak

Federalno ministarstvo kulture i sporta
Federacije Bosne i Hercegovine